

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : Hükümlü

Tarih: 28/01/2016 Saat: ..

Kayıt: İns ..

Stenograf: ..

Uzman.....Sayfa: 1



016 Perşembe

OTURUM

Saati: 11.34

BAŞKAN : Mehmet METİNER (İstanbul)

-----0-----

BAŞKAN – Zafer Kırac Bey ve Mustafa Eren aramızdalar.

Zafer Kırac Bey, gerçekten bu konuda hayli emek, çaba sarf etmiş bir isim.

Mustafa Eren, gerçekten bu konuda hayli emek, çaba sarf etmiş bir isim. Bugün bize sunumunu yapacak. İnşallah sunumunuzdan yararlanacağız.

İnşallah sunumunuzdan yararlanacağız.

Sonrasında da şunu inşallah cezaevleri ziyaretlere başlayacağız. Şu an

Bu toplantının hayırlara vesile olmasını diliyoruz.

Tabii, cezaevleri başlı başına bir sorun, tutuklu ve yukuimlulerin çok ciddi sorunları var. Bu toplantıda da inşallah cezaevleri ziyaretlere başlayacağız. Şu an planladığımız Bakırköy Kadın Cezaevi, Teşvikiye Cezaevleri... İnşallah çarşamba ve

perşembe günümüzdeki cezaevleri incelemesine gireceğiz.
(Seçkiler ve Değerlendirme Notları)



30
bir
ku
iz.
im
on
ilu

BAŞKAN – Tebrik ediyoruz.

CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM (CISST) DERNEĞİ KURUCUSU

ZAFER KIRAC – Hatta ilk toplantımız dışarıda böyle. Daha bir aylık genç bir Yönetim Kurulu Başkanımız. Çok güzel şeyler yapacağına inanıyorum. Güzel de bir sunum hazırlamış benim için. 28 Ocak 2016

Ankara'da yaşıyorum. Mustafa Eren Türkiye Büyük Millet Meclisi

Bir süre o sunumunu yapacak ve soru-cevaplar alabiliriz. Sonra ben de hem onun eksik kalan yerler varsa onları tamamlamak isterim ya da eklemek istediğim

yerler hem de hapishaneler, kapatılmanın ruh sağlığı hastaneleri de öyle, karakollar da öyle, yetiştirme yurtları da aslında kısmen öyle hatta huzurevleri de,

kapalı mekânların sivil toplum kuruluşları tarafından bağımsız olarak -altını çizmek istiyorum, bunu biraz açarım kendi sunumumda- izleme yapmasına olanak

tanınmasıyla ilgili ve Türkiye'de şu anda ne boyutta bu izleme çalışmaları, hangi kurumlar var, ne kadar işliyor ve nasıl olmalı üzerine biraz da yurt dışından

örneklerle ben de bu denetim mekanizmalarının önemi, işlevi ve eksikleri üzerine bir sunum yapacağım.

Evet Mustafa.

BAŞKAN – Buyurun Mustafa Bey.

CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM (CISST) DERNEĞİ BAŞKANI

MUSTAFA EREN – Ben de yaklaşık, hani 1990'dan bu yana hapishanelerle

ilgileniyorum, bu konuda yazılarım var, dedğiniz gibi kitaplar da çıkarmıştım hem

Açıklama: site bitirme tezim, hem yüksek lisans tezim hem de şu an doktora da üzerinde

çalıştığım konu hapishaneler. Kapatılmanın kendisine karşı bir ilgilim ve aynı

zamanda kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

ve kapatılmanın dışarıya etkisi. Biraz daha son zamanlardan da kapatılma

TBMM Hükümlü ve Tutuklu Hakları Alt Komisyonu Sunumundan Seçmeler

Tarih: 28 Ocak 2016

Davetli Katılımcılar: Zafer Kıracı (CİSST), Mustafa Eren (CİSST)

Komisyon Üyesi Katılımcı Milletvekilleri: Burcu Çelik Özkan (HDP), Fatma Benli (AKP), Mehmet Metiner (AKP), Nurettin Yaşar (AKP), Veli Ağbaba (CHP)

Giriş

28 Ocak 2016'da, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na bağlı Hükümlü ve Tutuklu Hakları Alt Komisyonu'nun davetlisi olarak, CİSST adına Zafer Kıracı'la birlikte Meclis'e giderek hapisane politikalarına ilişkin kapsamlı bir sunum yaptık. Toplantı tutanağında, artan mahpus sayısı, alternatif infaz yöntemlerinin eksikliği, ağır hasta ve özel ihtiyaçları olan mahpusların durumu ile sivil toplumun dışlanması gibi yapısal sorunlara dikkat çektik. Bugün hala arkasında durduğum bu görüşler, ceza infaz sisteminde insan onuru merkezli bir yaklaşımı savunmaktadır.

Bu metin, TBMM'deki toplantıda dile getirdiğim görüşlerin bazılarının derlemesidir.

“Birbirimizin görüşlerini beğenmeyebiliriz de, biz bazen çok ters şeyler de söyleyebiliriz, siz de çok ters şeyler söyleyebilirsiniz ama önemli olan bu masa etrafında bir araya gelebilmek.

(...)

Yani sizin hiç beğenmediğiniz şeyler söyleyeceğimiz zamanlar da gelecektir, ‘Bunu niye böyle yapıyorsunuz?’ diye. İşte, sizin doğallığında ağır hasta mahpus için bir de Emniyete onun toplum güvenliği için tehdit oluşturup oluşturmayacağını sormak... Yani o insan zaten içeride ölecek, sen ‘Tehdit oluşturuyor.’ diyorsan içeride öldürmüş oluyorsun o insanı.

Neden böyle bir rapor istiyorsun? Bırak, çıksın, ailesinin yanında son günlerini geçirsin. Yani çok ciddi problemler var. Bu 2011’de, sizin iktidarınız döneminde bu yönde bir geriye gidiş yaşandı. Eskiden adli tıp raporu yeterliydi, şimdi artık yeterli değil, bir de Emniyetten görüş almak gerekiyor. Neden adli tıp raporu dayatılıyor? Devletin tıp fakültesi hastaneleri var, onların verdiği heyet raporu neden yeterli görülüyor? Bir de, işte, siyasal olduğu bilinen bir adli tıp kurumundan rapor almak dayatılıyor. O yüzden evet, ters şeyler söyleyebiliriz ama niyetimizden şüphe edilmemesi lazım. Biz birtakım şeyleri iyileştirmek, bu alanda üretim yapabilmek için bu masaya gelmiş insanlarız.” — s. 26

(*) Bu belgede yer alan alıntılar, 28 Ocak 2016 tarihli TBMM Hükümlü ve Tutuklu Hakları Alt Komisyonu toplantı tutanağından alınmıştır. [Tutanağın tam metni için tıklayın.](#)

Toplantıda Dile Getirdiğim Konular

1. Sivil Toplumun Ziyaretlere Katılımı
2. Veri Eksikliği ve Şeffaflık Sorunu
3. Yeni Ceza İnfaz Rejimi ve Mimari Dönüşüm
4. Genel Müdürlükle Bilgi Paylaşımı ve Şeffaflık Eksikliği
5. Mektupların Ücretsiz Gönderimi
6. Sivil Toplumun Hapishaneye Giriş Yetkisi
7. Akademik Özgürlük ve Araştırma Engelleri
8. Çıplak Arama ve İşkence Yasağı
9. Ağır Hasta Mahpusların Tahliyesi
10. Sürgün Anlamına Gelen Sevkler
11. Alternatif Yöntemler ve Tersine Gidişin Durdurulması
12. Mimari Uyum, Gerçeklik ve Engelli Mahpusların Durumu
13. LGBTİ Mahpusların Karşılaştığı Yapısal Sorunlar
14. LGBTİ Hapishanesi Girişimi Üzerine
15. Yabancı Mahpusların Karşılaştığı Hak İhlalleri
16. Çalıştırılan Mahpusların Düşük Ücretleri
17. Yaşlı Mahpuslar
18. Türkiye İnsan Hakları Kurumu'nun Sivilleşmeden Uzaklaşması

Toplantıda Dile Getirdiğim Konular

1- Sivil Toplumun Ziyaretlere Katılımı

“Aslında ziyaretlerin daha verimli geçebilmesi açısından bizim, sadece bizim değil, diğer sivil toplum örgütü temsilcilerinin de bu ziyaretlere katılabilmesini de öneriyorum ben.”

— s. 2

2- Veri Eksikliği ve Şeffaflık Sorunu

“Adalet Bakanlığı aynı rakamları birer yıl arayla farklı açıklayabiliyor... O yüzden istatistik konusunda ciddi bir problem var. Türkiye’de ciddi anlamda bir ceza infaz sistemi istatistiği tutulmuyor ve kamuoyuyla paylaşılmıyor. Ancak böyle derinlemesine araştırma yapıldığında, biraz kazı yapıldığında bu farklılıkları ortaya çıkarabilmek mümkün.”

— s. 4–5

3- Yeni Ceza İnfaz Rejimi ve Mimari Dönüşüm

“Biz yaptığımız araştırmalarda biraz şunu ifade etmeye çalıştık: Türkiye hapishanelerinde bir yeniden inşa ve yeni ceza infaz rejimi uygulanıyor. Özellikle 2000 yılından sonraki dönüşümlerle... Peyderpey ilçe hapishaneleri kapatılıp yeni hapishaneler açılmaya devam ediliyor. Yani, yeniden inşa faaliyeti derken kastettiğim şey bu. Biz binaları bile yeniliyoruz artık Türkiye’de. Kapatılan hapishanelerin çoğu —kaza ve ilçe içi küçük, koğuş tarzlı hapishaneler— yerine Bakanlığın ‘oda tipi’ olarak nitelendirdiği ama mahpuslar tarafından özellikle F’lerde ‘hücre tipi’ olarak adlandırılan küçük birimlerden oluşan F, D, L ve T tipi hapishaneler açılıyor. Bu da aslında yeni infaz rejiminin mimarisini oluşturuyor.

Bir de yeni yasal düzenleme var: Ceza İnfaz Kurumları Güvenlik Hizmetleri Kanun Tasarısı. Biz bunu oldukça riskli buluyoruz. Artık sadece hapishanenin kendi kolluk kuvvetlerinin değil, dışarıdaki kolluk kuvvetlerinin yani polisin de hapishane içerisine girip operasyon yapabilmesine olanak tanıyan bir düzenleme gündemde. Göz yaşartıcı gaz, basınçlı su, silah ve hatta köpek kullanımına da imkân tanıyan, infaz koruma memurlarının köpeklerle koridorlarda dolaşabilmesine olanak sağlayan maddeler içeriyor. Ziyaretçilerle bütün görüşmelerin kayıt altına alınabilmesi gibi başka sakıncalı yönleri de var.”

— s. 5–6

4- Genel Müdürlükle Bilgi Paylaşımı ve Şeffaflık Eksikliği

“Genel Müdürlükle [Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü] yaptığımız görüşmelerden biliyoruz. Geçen hafta kendileriyle toplantıdaydık ayrıca. Şu an itibarıyla kaç mahpus var bunu söyleyebiliyorlar. Şu an itibarıyla kaç kadın mahpus hangi hapisanede, bunu söyleyebiliyorlar. Bunu eğer sen ekranında görüyorsan, sivil toplum örgütüyle paylaşmamanın gerekçesi nedir? Bunu da sorduk kendilerine. Bize söyledikleri cevap: ‘Size bir kere cevap verdik, bunu ertesi gün basında gördük.’ ‘İyi de sivil toplumun görevi budur yani biz soracağız, siz söyleyeceksiniz, biz bunu kamuoyuyla paylaşacağız. Zaten doğal olan, sizin kamuoyuyla paylaşmanız, bize de sormanız.’ O yüzden, çok fazla tartışmalı konu var.”
— s. 7

5- Mektupların Ücretsiz Gönderimi

“Mahpusların sivil toplum örgütlerine yazdığı mektupların ücretsiz olmasını talep ediyoruz, yani bu olmadığında şunu da biliyoruz: Türkiye’de şu an 180 bin mahpus var. Adalet Bakanlığının en son açıklaması bunların 8 bini siyasi mahpus olarak nitelendiriliyor. 172 bini adli mahpus ve adli mahpusların çok ciddi anlamda maddi sorunları var. Yani, biz yazıştığımız Güney Afrikalı yabancı bir mahpusla... Ki kendisi ağır hasta olduğu için, HIV hastası olduğu için bize mektup yazmıştı. Daha sonrasında kendisine yardımcı olabilmek için mektuplar gönderdik. Kendisinin son mektubu, mektup parası olmadığı için bize ulaşamamıştı örneğin ve Bakırköy’de yaşamını yitirdi bu mahpus.
(...)

Yani, sivil toplum örgütlerinin hapisanenin içerisine müdahil olabilmesi isteniyorsa, bu konuda gerçekten iyi niyetli bir iş birliği çabası varsa bu mektupların ücretsiz olarak dışarıya çıkmasının sağlanması lazım ki bu sorunlar bize aksetsin, biz de size aksettirebilelim. Bu olmadığı sürece çok da mümkün olmuyor, özellikle adli mahpuslara ulaşabilmek çok kolay olmuyor.

(...)

O yüzden, güvenlik kaygısını da aşacak bir şekilde bu mektuplar ücretsiz olmalı ve sivil toplum örgütlerine engellenmeden gönderilebilmelidir.”

— s. 7

6- Sivil Toplumun Hapishaneye Giriş Yetkisi

“Aynı zamanda sivil toplum örgütlerinin hapisaneye girebilmesinin de yasal bir teminat altına alınabilmesini istiyoruz. İşte, Türkiye İnsan Hakları Kurumuyla hapisane ziyaretleri yapabiliyorduk ama il insan hakları kurullarının ve il cezaevleri izleme kurullarının sivil toplum örgütleriyle beraber hapisaneye girebilme yetkisi yok. En azından, sivil toplum örgütlerine, Adalet Bakanlığına başvurup hapisaneye girebilme, bağımsız izleme yapabilme yetkisi tanınmalı diye düşünüyoruz.

Yani, eğer buralar gerçekten patolojik kurumlarsa —bu işin bilimini yapan insanlar buraları patolojik olarak nitelendiriyor, burada kötü muamelenin zemini her zaman vardır— bunu ortadan kaldıracılmanın aslında en önemli yollarından birisi buraya dışarıdan yapılabilecek ziyaretlerdir.”

— s. 8

7- Akademik Özgürlük ve Araştırma Engelleri

“Son yıllarda, hapisanelerde araştırma yapmak isteyen akademisyenlere bir sözleşme imzalatılmaya çalışılıyor ve bu nedenle araştırmadan vazgeçen akademisyenler var. Hem benim doktoramı yaptığım üniversitedeki arkadaşlarım hem de Galatasaray Üniversitesinden, Bilgi Üniversitesinden bildiğimiz hocalar bunlar. Kendilerine ‘Yaptığım araştırmayı hiçbir yerde yayınlamayacağım, sadece Adalet Bakanlığına sunacağım.’ diye bir belge imzalatılmaya çalışılıyor.

Hâlbuki akademisyen bu belgeyi yayınlamak için, bu araştırmayı yayınlamak için yapar. Yani, siz neden akademisyenin gidip orada yaptığı çalışmayı hiçbir yerde paylaşmamasını istersiniz? Bu, akademik özgürlük anlamında da çok ciddi sorunlu bir şey. Yani, oralarda çalışma yapılmalı ki —dediğim gibi— nitelikli veri ortaya çıkabilsin ve siz de o veriyi kullanabilin.”

— s. 8

8- Çıplak Arama ve İşkence Yasağı

“Bizim tespit edebildiğimiz ve çözülmesi gereken acil sorunlara gelince, birincisi çıplak arama. Yani, bu, Avrupa’da da var. O yüzden, Avrupa da bu konuda kriter değil. Türkiye’nin mevzuatında çıplak aramanın yanı sıra bir de oyuk araması diye bir şey var. Şimdi, buradaki herkese soruyorum; hasbel kader herkes içeriye girebilir, siyasiler de giriyor çıkıyor, görüyoruz, gazeteciler de giriyor çıkıyor: Siz kendinizin ya da bir yakınınızın hapisaneye girişinde çıplak aranmasını ister misiniz ya da makul şüphe iddiasıyla oyuk araması

yapılmasını ister misiniz?

(...)

Ziyaretçilere de çıplak arama dayatılabiliyor. Biz heyet olarak, üniversiteden akademisyenlerle gittiğimizde akademisyen kadın arkadaşlarımız sutyenlerini çıkarmak zorunda kaldı kopçaları öttüğü için. Böyle bir problemle karşılaştık. Biz heyet olarak gitmemize rağmen —Galatasaray Üniversitesinden bir akademisyen arkadaşımız, Lambda İstanbul’dan bir LGBT derneği temsilcisi ve bir araştırmacı arkadaşımız— bu muameleyle karşılaştı.

(...)

Yani, şu çok mu zor, Türkiye devletinin buna maddi olanağı mı yok? Havaalanlarında tam donanımlı x-ray cihazları var. 360 hapisane var. Aradığınız şey uyuşturucuysa, metalse, zaten bunu gösterebilecek dedektörler mevcut. Bu konuda yeterli teknoloji var. Hani bunu neden hapisanenin kapısına koymazsın?...

(...)

Bu, tacizdir; bu, kötü muameledir, hatta bunu zorlarsanız bu, işkencedir yani.

(...)

Kim böyle bir uygulamayla karşılaşmak ister? Yani, karşındaki insan kim olursa olsun, suçlu da olabilir, canı de olabilir, katil de olabilir, hiç beğenmediğiniz siyasi bir görüşe de sahip olabilir ama kimsenin kimseye bunu yapma hakkı yoktur.

Yani, bir dedektör alır ararsın, içeriye uyuşturucu sokmuşsa da bunu engellemenin farklı yolları vardır — içerde bir güvenlik önlemi yarattırsın vesaire. Bu nedenle, kaldırılması gereken uygulamalardan birisi bu.”

— s. 9–10

9- Ağır Hasta Mahpusların Tahliyesi

“İkincisi: Ağır hasta mahpusların tahliyesi. Bu çok ciddi gündeme gelen konulardan birisi ama bu konuda ne yazık ki sivil toplum örgütleri, Tabipler Odası ya da gerekli meslek örgütleri hapisanelere girip inceleme yapamadığı için, bir sağlık taraması yapamadığı için kesin sayıyı bilmiyoruz.

İşte, İHD’nin açıkladığı veriler var — 600 küsur diye; Adalet Bakanlığının açıkladığı veriler var, bir ara ‘500 küsur’ diyordu. Şunu biliyoruz: Biz yaptığımız 3 hapisane ziyaretinde de doktorla konuştuk. Doktorlar bütün bilgileri il sağlık müdürlüklerine aylık olarak yolluyor. 3

hapishanenin mevcudu da bin civarındaydı ve sadece bir ay içerisinde revire çıkış sayısı 900 civarındaydı.

Bir kişinin ayda 3 kere bile revire çıktığını varsaysak bile bu şu anlama geliyor: O hapishanedeki insanların üçte 1'i —ki 3 hapishanede de tekrarlandığına göre bunu rahatça söyleyebiliriz— hasta. Bunun kaçta kaç ağır hastadır bilemeyiz ama eğer Türkiye'de 180 bin mahpusumuz varsa, bunların 60 bini bir şekilde hasta aslında.”

— s. 10

10- Sürgün Anlamına Gelen Sevkler

“Bir de ciddi problemlerden birisi sürgün anlamına gelen sevkler. Yani, kendisi Trabzon'da oturan birisi Ege'nin bir iline ya da doğudaki bir hapishaneye, doğudaki biri ta Edirne'ye, Tekirdağ'a hatta Trabzon'a sevk olabiliyor. Çok ciddi problemler var.

Sürgün anlamına gelen sevkten kastımız şu: Eğer sen ailenin bulunduğu yerden, aynı zamanda avukatının bulunduğu yerden başka bir yere sevk ediliyorsan bu senin hem sosyal yaşantını engelliyor, ailen ziyaretine gelemiyor —ki bu konuda çok fazla başvuru alıyoruz, işte ‘Ailem yaşlı, ziyaretime gelemiyor.’, ‘Avukatım benimle görüşmeye gelemiyor.’— yani hem sosyal yaşantısını koparıyorsunuz bu insanın, engelliyorsunuz, zorlaştırıyorsunuz hem de savunma hakkını elinden almış oluyorsunuz aslında, avukat görüşünü zorlaştırarak.

Bu da çözülmesi gereken problemlerden birisi.”

— s. 10

11- Alternatif Yöntemler ve Tersine Gidişin Durdurulması

“Aslında, toparlayacak olursam, hapishane ve mahpus sayıları Türkiye'de giderek artıyor; işte 4 katına çıktı, denetimli serbestliği katarsak 6 katına çıktı. Avrupa'da bir azaltma varken Türkiye'de tam aksine bir yükseltme var ve 2017 yılı sonuna kadar da Adalet Bakanlığı bu sayıyı ikiye katlamak gibi bir hedef koymuş önüne.

Bu tersine gidiş durdurulmalı. İşte, STÖ'ler aktif ve katılımcı bir bileşen hâline getirilmeli, eğer gerçekten iyileştirilme hedefleniyorsa hapishanelerde ve alternatif yöntemler öne çıkarılmalı.”

— s. 10

12- Mimari Uyum, Gerçeklik ve Engelli Mahpusların Durumu

“O nedenle, hani siz bu ‘Kapasiteyi artırıyorlar, kişi başına düşen metrekaresi artırıyorlar.’ diyorsunuz; kâğıt üzerinde, evet, birtakım şeyler yapılıyor ama büyük ihtimalle —ben size şunu da söyleyeyim— baktığınızda size sadece yaşam alanlarının, koşulların metrekaresini değil, aynı zamanda bahçe, yeşil alan, spor salonu ne varsa hepsini dâhil edip öyle söylüyorlar.

Çünkü biz hapishanelerden yoğun bir şekilde zaten ‘Nöbetleşe yatıyoruz.’, ‘Aynı ranzada iki kişi yatıyoruz.’ şikâyetlerini almaya devam ediyoruz, özellikle açık hapishanelerde.

Yine, şunu gördük: Yani, bize verilen bilgilerle sizin oraya gidip gezmeniz ve görmeniz farklı şeyler. Özellikle engellileri de yanınıza almanız daha önemli. Biz yaptığımız hapishane ziyaretlerinden birine 2 tekerlekli sandalyeli, 1 görme engelli arkadaş götürdük çünkü onların gördüğü, yaşadığı şeyleri biz yaşayamazdık.

(...)

Adalet Bakanlığının size yaptığı sunumda da söylediği bir şey vardı: ‘Engellilere uygun hâle getirmek için bütün hapishanelerde o döner kapının yanına bir kapı açtık, oradan alıyoruz tekerlekli sandalyeyi.’ Ümraniye’de yaşadığımız olay şuydu: Evet, döner kapının yanına normal, geniş bir kapı açmışlar. Kapıyı açıyorlar, arkası taş merdiven. Yasa onlara ‘Bunu açacaksın.’ demiş, yer bulamamışlar ve duvarın önüne bir kapı koymuşlar, öyle düşünün.

(...)

Evet, metrekaresi artırmış olabilirler. Gidip yerinde görmek önemli. Bunu bizim gibi sivil toplum örgütleriyle, diğer derneklerle birlikte yapmanız daha da önemli. O olmazsa o kapıyı açtırmayacaktınız, siz de göremeyecektiniz zaten onu. Ya da o eşiklerin nasıl sorun yarattığını bir engelli gibi algılayabilmenin imkânı yok. Biz de yanımızda engelliler olmasa göremezdik. Hiçbirinde doğru dürüst kabartma zemin yoktu, bizim gittiğimiz hapishanelerde.”

— s. 12

13- LGBTİ Mahpusların Karşılaştığı Yapısal Sorunlar

“Bu insanların ciddi problemleri var. Hormon kullanmak istiyorlar, bunun için heyet raporu isteniyor. Epilasyon yaptırmak istiyorlar çünkü kendisini kadın olarak görüyor ve bunun sadece bir estetik olmadığını, bir zorunluluk olduğunu söylüyorlar.

Cinsiyet değişim ameliyatı konusunda ilk defa Türkiye’de devletin bu giderleri karşılamasıyla bir mahpus cinsiyet değişimi ameliyatı olabildi ve şu an Bakırköy’de kalıyor; onu da Alanya’ya sevk ettiler ve şu an tekli hücrede tutuluyor, öyle bir problem var.

Aynı zamanda, kadın giysileri almak istiyorlar ama hepsi erkek hapishanesinde tutulduğu için bu mümkün olmuyor. Kadın ayakkabısı almak istiyorlar, burada problem çıkıyor. Ruj kullanmak istiyorlar, toka kullanmak istiyorlar ama erkek hapishanesi olduğu için kantinde bunları bulamıyorlar.

Bu tür problemleri var. Bize iletilen konularda, saçlarının zorla kesildiği, ‘Sen erkeksin, saç uzatamazsın.’ denildiği durumlar var. Zorla kendilerine erkek giysisi giydirmek isteyen hapishane idareleri var.”

— s. 14

14- LGBTİ Hapishanesi Girişimi Üzerine

“Bir de işte, LGBTİ hapishanesi inşa etmek gibi bir planı vardı Adalet Bakanlığının. Bunu sivil toplum örgütleri olarak defalarca eleştirdik. Sadece bir hapishane inşa etmek ayrımcılığı devlet eliyle kurumsallaştırmak anlamına gelir.

Ailesine açılmayan LGBTİ mahpuslar var, kendisinin cinsiyet kimliğini ailesine söylememiş olan. Eğer siz böyle bir hapishaneyi inşa ederseniz ve tespit ettiğiniz herkesi oraya koyarsanız zaten oradakileri ifşa etmiş olacaksınız, bu ciddi bir problemdir.

Bir de Türkiye’nin —o zaman 14 farklı ilindeydi, 2013’te— 14 farklı ilindeki bütün insanları toplayıp bir hapishaneye koyacaksınız. Bu, bütün sosyal çevresinden gene koparmak anlamına gelecek, bu nedenle ciddi bir problem.

Sadece o insanları değil, onları ziyarete gidenleri de damgalamış olacaksınız ki yeni yapılan hapishanelerin hepsi çıplak bir tepenin üzerinde, şehir merkezinden uzakta.”

— s. 14

15- Yabancı Mahpusların Karşılaştığı Hak İhlalleri

“Yabancı mahpusların da temel problemi, dil bilmeyen personel. Yani gözüaltından itibaren, dil bilmeyen kolluk kuvvetleri tarafından ifadeleri alınıp daha sonra da dil bilmeyen personelin olduğu hapishaneye konuluyorlar, sağlık problemlerini bile anlatamıyorlar.

Bazı mahpuslar bu konuda raporları bize ya da konsolosluğuna yollayıp Türkçeye çevirtip tekrar alıp ona göre iyileşmeye çalışıyor, sağlık durumunu kontrol ettirmeye çalışıyor — o ciddi bir problem.

(...) Kendi dillerinde yayın yapan televizyon kanalı istiyorlar, böyle bir şey yok.

Ziyaretlerde ciddi bir problem var. ‘Biz herkese eşit yaklaşıyoruz.’ diyor Genel Müdürlük ama altı ayda bir, yılda bir yurtdışından ziyaretçi gelen bir insana da bir saat ziyaret vermek;

Türkiye’de her hafta ziyaretçisi gelen kişiye de bir saat hak vermek eşit bir yaklaşım değil, adilane değil. Bu ziyaret hakları yeniden düzenlenebilmeli.

Bu insanlara daha fazla telefon hakkı verilebilmeli; onlar da Türkiyeliler gibi sadece haftada bir, on dakika görüşebiliyorlar.

Bir de ücretli işlerde çalıştırılmalarında bazı hapishane idareleri problem çıkarabiliyor çünkü kimlik numarası gerekiyor, sigortalı hâle getirilebilmeleri için.

— s. 14–15

16- Çalıştırılan Mahpusların Düşük Ücretleri

“ ‘Sigorta’ deyince de şunu anlamayın: Bu insanların emekliliğe etki eden bir sigortası yok, Türkiye hapishanelerinde çalıştırılanların. Bu 180 bin mahpusun yaklaşık 40 bini çalışıyor şu an ve günde 7–8 liraya çalışıyorlar — yani bir sigara parasına.

Burada eleştirilecek çok fazla şey var ama bu en azından, o insanların ihtiyaçlarını karşılayabilecek, dışarıdaki ailesine de katkı olabilecek bir seviyeye çekilmeli.

Zorunlu olmamalı, çalışan insanla çalışmayan arasında bir farklılık gözetilmemeli.”

— s. 14–15

17- Yaşlı Mahpuslar

“Yaşlı mahpuslar da —direkt atlıyorum— 80 yaş ve üzeri, Türkiye hapishanelerinde tutulan insanlar var. Türkiye adalet sistemi neden 80 yaş üzeri insanları hapishaneye koyar, anlaşılır bir şey değil!”

— s. 15

18- Türkiye İnsan Hakları Kurumu’nun Sivilleşmeden Uzaklaşması

“Eski yasada, Türkiye İnsan Hakları Kurumunda dışarıdan insanlar —işte Levent Hoca gibi— içerisine girip müdahil olabiliyorlardı. Yeni yasada şunu biliyoruz ki —çünkü geçen hafta Türkiye İnsan Hakları Kurumuyla da ziyarette görüştük— sadece memur olabilecek,

dışarıdan insanlar artık sürece müdahil olamayacak.

Bu, sivil toplum örgütlerinin ve akademisyenlerin biraz daha bu kurumun dışında tutulmasını da beraberinde getirecek. O yüzden daha bunun yasası hazırlanırken sivil toplum örgütlerini bu sürece müdahil etmek, akademisyenleri müdahil etmek ve çıkacak yasayı değiştirebilmek önemli.

Var olan hâliyle bu yasa biraz sakat çıkacak gibi gözüküyor; yani sivil toplum örgütlerini dışarıda bıraktığı için. Şu an nasıl akademisyenler, üniversiteden hocalar bu kurulun içindeyse, yeni çıkacak yasadan sonra artık burada yer alamayacaklar.”

— s. 18

Güncel Sonsöz

Bu toplantıda Zafer Kırac ile beraber dile getirdiğimiz eleştiriler ve öneriler, ceza infaz sisteminin daha şeffaf, adil ve insan onuruna uygun bir yapıya kavuşması yönünde samimi bir katkı çabasının ürünüdür. Sivil toplumun rolü; yalnızca izlemek ve raporlamak değil, aynı zamanda çözüm üretmek ve hak temelli bir kamu politikası kültürüne katkı sunmaktır. Eleştirel görüşlerimiz, bu amacın ve insan haklarına, temel hak ve özgürlüklere bağlılığımızın iyi niyetli bir ifadesidir. Ceza infaz kurumlarının kapılarını sivil denetime açan bir yaklaşım; yalnızca mahpusların değil, aynı zamanda toplumun tamamının hukuk güvenliği ve demokrasi bilinci açısından da belirleyicidir.

Bu görüşlerin, 2016’da olduğu gibi bugün de arkasında durduğumu vurgulamak isterim.

Mustafa Eren

Zürich / 17 Mayıs 2025